

Egyébként is a szerző a görög-római klasszikusok védelmére alkalmas argumentumoknak oly szerencsés összefoglalását adja, aminőt hasonló célú és nagy apparátussal dolgozó munkákban sem igen találunk. De nem ez a legfőbb érdeme s nem is ez volt a szerző célja közvetlenül. Ennél fontosabb, hogy új szempontot vitt bele a probléma tárgyalásába azzal, hogy e studiumok értékelésével a *hasznossági* tekinteteket élesen elválasztotta azoktól az *eszményi* szempontoktól, amelyek szerintünk is egyedüli helyes és jogosult kritériumai a kérdés megítélésének. Nem is lehet és a jövőben mindinkább kevésbé lehet majd utilisztikus argumentumokkal sikeresen harcolni az ókori klasszikusok tanulmányozásáért. Ezek az érvek az idők és az életviszonyok változásával elveszíthetik bizonyító erejüket, efemer jelentőségük és a klasszikus stúdiumok csupán arról az eszményi magaslatról védhetők meg sikeresen, melyre a szerző felvezeti olvasóit, amidőn a klasszikus nyelvek tanításának multhatatlan szükségességét azzal indokolja, hogy „*ez a tanulmány biztosítja intézményszerűen műveltségünk folytonosságát és ennek állandó tudatát*“. Valóban, minél szélesebb körökben ver gyökeret ez a meggyőződés, annál kevésbé lesz okunk a klasszikus tanulmányok jövőndő sorsa felől kétségbeesni. A tanulságos és eszmekeltő értekezés a pedagógusoknak és filológusoknak, de a kérdés iránt érdeklődő művelt közönségnek is különös figyelmére méltó.

Friml Aladár.

Kornis Gyula: Kultúra és politika. Tanulmányok. Budapest, 1928. Franklin-Társulat. (VIII + 345 l.) Ara 16 P.

Szétszórtan megjelent dolgozatoknak utólagos, gyűjteményes kiadása szerintünk csak abban az esetben jogosult, ha azok, legyenek bár alkalmiak, a múlt napi érdeken kívül maradandó értékűek, s mint ilyenek, egy későbbi korban az olvasónak, kutatónak ezen a módon könnyen hozzáférhetővé válnak. Ezt a vaskos kötetet áttanulmányozva, eleve megállapíthatjuk, hogy az e követelményeknek megfelel. Mielőtt azonban méltatásába fognánk, egy személyi, helyesebben egyéni kérdést óhajtunk tisztázni, amely a szerző tevékenységének helyes értékeléséhez lényegesen hozzájárul. Íme egy pedagógus, aki filozófusból lett azzá; nem nyergelt át, benne a filozófia és a pedagógia ki- és befelé termékeny frigyét kötött, amelynek egyik nemes hajtása ez a könyv. Erről az érdekes és életbevágó átalakulásról, mint legilletékesebb, a szerző maga nyilatkozik az Előszóban: „A filozófus levonni iparkodik értékelméletének az emberiség s ennek keretében a nemzet szellemi fejlesztésére vonatkozó következményeit: *a filozófus természetesen alakul át kultúrpolitikussá és pedagógussá*, aki elé annak a problémának kérdőjele kígyózik, vajjon értékeszméi hogyan gyökerezethetők bele a valóságba?“ Majd rámutat arra, hogy erre a döntő lökést mi adta meg: „Nemzetünk történetének 1918-ban ráncsujtó tragikus fordulata e sorok írójának lelkét az addiginál sokkal erősebb hangsúllyal a nemzeti-társadalmi lélek gyakorlati kérdései, a kultúrpolitika és a pedagógia felé irányította és ösztönyszerűen annak fontolgatására

sarkalta, ... hogyan menthetők meg legalább a nemzetnek szellemi-erkölcsi javai...“ Így lett a filozófus-Kornis a pedagógus-Kornis legnagyobb erőssége.

Könyvünk 25 dolgozatot tartalmaz, amelyek különböző terjedelem és jelentőség mellett felölelik a kultúra egész birodalmát a népiskolától az egyetemig; sőt akad köztük néhány, amely nemzetközi vonatkozású. Ennek ellenére valamennyi kiforrt, egységes kultúrpolitikai hitvallást tüntet fel, amelynek közös alapja két maradandó elvből táplálkozik. Ezek: a *történelmi kultúra* értékének és haterejének biztosítása és védelme a nemzet szellemi életében, amivel a *tiszult nacionalizmus* szorosan egybeforr. A tanulmányok nem időrendben sorakoznak, hanem tárgyi és elvi szempontok szerint (mi inkább magyar, külföldi és nemzetközi jellegük szerint csoportosítottuk volna), ami érdekes bepillantást enged az írónak kultúrpolitikai fejlődésébe s arra, hogy miként igyekezett lépésről-lépésre a kereteket hol kiszélesíteni, hol kiegészíteni. A kultúra ez egységes képének rajzából könyvünkben nélkülöztük a testi kultúrának és az élő idegen nyelveknek beható méltatását (róluk csak alkalomlag s röviden esik szó: az előbbiről a 115., 120. és a 24. lapon, ahol a cserkészetet dicsőíti; az utóbbiakról a 154. lapon). A legértékesebb tanulmányok az első helyen között *Kultúrpolitikánk irányelvei* (1—41. l.) című tartjuk. Ebből a következő örökérvényű mondatot ragadjuk ki: „Az iskoláknak bármily helyes szervezete, Tanterve és Rendtartása van is, mindez csak papirosalkotmány marad, ha nincsen, aki a maga egyéni munkájával, rátermettségével és ambíciójával végrehajtsa“ (40. l.). A *Kultúrfejlődésünk kérdése* (42—48. l.) s a *Tudomány és háború* (219—29. l.) című dolgozatok bevezetésében a kultúra és a civilizáció fogalmának és elhatárolásának világos meghatározását olvassuk (l. még a 41. l.: „A kultúra végső elemzésben a lelkek formálásának művészeté“). A *tudományok egysége és az egyetem egysége* (244—49. l.) című felolvasásban a szerző tudományos meggyőződésének függetlenségéről tesz tanuságot, amikor meggyőző érvekkel száll síkra a kultusz-miniszternek azon terve ellen, amely a budapesti tudományegyetem bölcsészettudományi karát ketté óhajtja választani. A középiskolák jelentőségéről és tanáraik hivatásáról nem igen olvastunk külön elismerést és dicsőítést annál, amellyel *A tanári pálya* című cikkben (151—54. l.) találkozunk: „a középiskola a nemzeti kultúra történelmi folytonosságának legfontosabb letéteményese... nincsen pálya, mely több lelki örömet kamatozna, mint a tanáré“. (A cikk főleg az ösztöndíjakra vonatkozó új törvényjavaslatot ismerteti, amely a tanári pályát kívánatosabbá fogja tenni; a kérdésnek egyéb oldalait: kötelességtudás, továbbképzés stb. ellenben mellőzi.) A szerzőnek izzó, aktív hazafisága színes, érces tollából ezúttal is meleg bőséggel árad az olvasóra. A nemzeti kultúrpolitikának két főfeladata van: a nemzeti érzés pozitív ápolása, amely ma nem nélkülözheti az irredentizmus pedagógiáját és küzdelem az internacionalizmus ellen, amelynek helyébe a *szupranacionalizmusnak* kell lépnie. Ez az irányzat a trianoni mély keserűség folyamányaként csupán a szenteskedően megtévesztő álnemzetköziség ellen irányul, „mert a jövő tudós magyar nemzedéknek a nemzetközi tudományos világból való kikapcsolódása

végzetes következményű volna kultúránkra“. A nemzetközi oktatásügyre vonatkozó, széles tájékozottságról és mély belátásról szóló tanulmányok: *Középiszkolai reformok a világháború óta Európában* (122. l. f.). *A magyarság és a pedagógiai pacifizmus* (195. l. f.). *A tankönyvek nemzetközi ellenőrzése* (205. l. f.). *Tudomány és háború* (219. l. f.). *Antik imperializmus Európai kultúrpolitikájában* (335. l. f.). Még csak egy apró észrevétel: a tanulmányok megjelenésének ideje mellé már csak bibliográfiai szempontból is odaiktattuk volna a megjelenés helyét is.

Kornis könyvéről összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy széles látókörű és mélyen szántó fejtegetései kiválóan alkalmasak arra, hogy minden rendű és rangú tanítónak bevezető tanulmányul szolgáljanak a magyar kultúrpolitikába; tájékoztatóul a hazai iskolaügy olyannyira szétforgácsolt, de egységesítésre szoruló kérdéseiben. Az a hivatásszeretettől áthatott kiváló gondoskodás, amelyben a szerző a középiszkola ügyét és képviselőit részesíti (amire már fent utaltunk), tanárainkat már erkölcsileg is arra kötelezi, hogy ezt a szép és jó könyvet minél szorgalmasabban forgassák s hogy ennek eredményeként az eddiginél jobban vegyenek részt a tudományos magyar pedagógia ki-művelésében, nehogy rájuk is lehessen vonatkoztatni a szerzőnek ezt a megjegyzését: „A mai magyar műveltség elsősorban újságműveltség“ (15. l.). Biztosíthatjuk kartársainkat, hogy igen-igen sokat fognak tanulni ebből a tartalmához méltóan kiállított munkából.

K—y.

Kornis Gyula: Magyarország közoktatásügye a világháború óta. Budapest, 1927. A Magyar Paedagógiai Társaság kiadása. — Ara 25 P, a Magyar Paedagógiai Társaság tagjainak 20 P.

Az 556 oldalra terjedő vaskos kötet kilenc főrészben foglalkozik a népoktatással, a középfokú iskolákkal, az egyetemekkel és kutatóintézetekkel, a szakiskolákkal, a tanító- és tanárképzéssel, a testneveléssel, a múzeumokkal és levéltárakkal, a színházakkal és a közoktatás központi kormányzatával.

A bevezetésben főbb vonalakban kibontakozik előttünk a magyar közoktatásügy fejlődése. Teljesen új feldolgozásban, gondos kutatásokból leszürt világos szempontok szerint kapjuk mai közoktatásügyünk fejlődésének alapjait a kezdettől vázlatosan, a Ratio Educationis korától a népoktatási, középiszkolai és a tudományos munkát irányító legújabb törvények megjelenéséig; pedig részletesebben.

Ez a plasztikus történeti bevezetés is, de még inkább az egyes fejezetekben vázolt mai állapot igazolja, hogy a nevelésügy kialakulása nem mindig a logika egyenes és legrövidebb útját követi, hanem más társadalmi intézményekhez hasonlóan szervesen fejlődik. A fejlődésre a törvényalkotáson és a tudatos tervezésen kívül különféle nem is racionalizálható és teljesen meg sem ismerhető tényezők is hatnak, azért külön elismeréssel kell megállapítanunk, hogy a szerkesztő erős rendszerező-elméjével mégis olyan eszményi képet állít elénk, melyen nyugodtan szemlélhetjük a magyar közoktatásügy mai állapotát.

Ez az állapotrajz világosan mutatja a neveléseméleti egységes meg-